

Patrycja LIS

Uniwersytet Łódzki

e-mail: lispatrycja934@gmail.com

AKTYWNOŚĆ TURYSTYCZNO-REKREACYJNA KURACJUSZY UZDROWISKA WIENIEC-ZDRÓJ PODCZAS TURNUSÓW REHABILITACYJNYCH¹

1. Wstęp

Turystyka zdrowotna, w obrębie której znajduje się turystyka uzdrowiskowa, jest w ostatnich latach coraz bardziej popularna. „Jest to świadome i dobrowolne udanie się na pewien okres poza miejsce zamieszkania, w czasie wolnym od pracy w celu regeneracji ustroju dzięki aktywnemu wypoczynkowi fizycznemu i psychicznemu” (Wolski, 1970, za: Gaworecki, 2003, s. 37). Warto podkreślić, że polskie miejscowości uzdrowiskowe stają się coraz bardziej konkurencyjne na tle europejskich (Makała, 2016). „Obecnie turystyka uzdrowiskowa jest ściśle powiązana i uzależniona od systemu opieki zdrowotnej, gdyż ma wspomagać proces leczenia i rehabilitacji” (Karbowski, 2015, s. 246), co pokazuje, że aby odciążyc przepełniony polski system opieki zdrowotnej, wskazane jest uczestnictwo w turystyce uzdrowiskowej w ramach ochrony własnego zdrowia. Wyjazd do uzdrowiska ma być więc nie tylko działaniem krótkoterminowym, ale również ma pomóc zmieniać nawyki dbania o zdrowie. Uzdrowiska mogą być zatem podstawą do tworzenia produktów turystycznych typu

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej pt. *Aktywność turystyczno-rekreacyjna kuracjuszy Uzdrowiska Wieniec-Zdrój podczas turnusów rehabilitacyjnych* napisanej pod kierunkiem dr hab. prof. UŁ Jolanty Wojciechowskiej i dr hab. prof. UŁ Bogdana Włodarczyka w Instytucie Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego (Lis, 2023). Praca ta została wyróżniona w 2023 r. w konkursie na najlepszą pracę magisterską „Teraz Polska Turystyka”. Organizatorem konkursu jest Polska Organizacja Turystyczna oraz Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego „Teraz Polska”, przy wsparciu i pod patronatem Ministerstwa Sportu i Turystyki (Polska Organizacja Turystyczna, 2023).

obszar (Kaczmarek i in., 2005) stanowiących wizytówkę danego regionu oraz decydować o jego atrakcyjności i oryginalności.

W ramach turystyki zdrowotnej wyróżnia się takie jej formy, jak: turystykę uzdrowiskową, spa & wellness oraz turystykę medyczną. Dbanie o zdrowie oraz chęć pozostania w dobrej kondycji na dłużej determinuje udział w wyjazdach zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Jednocześnie pensjonariusze, jeśli decydują się na realizację turnusu rehabilitacyjnego, chcieliby mieć pewność, że czas w uzdrowisku spędzą efektywnie oraz wartościowo. Dlatego też w zdecydowanej większości starają się zaplanować różne rodzaje aktywności możliwe do przeprowadzenia w czasie wolnym od zabiegów leczniczych. Jednak wiele zależy od stanu zdrowia, wieku czy przebytych chorób, które niejednokrotnie wpływają na decyzję o wyjeździe do sanatorium bądź szpitala uzdrowiskowego.

Osoby zarządzające obszarami uzdrowiskowymi starają się wdrażać zasady zrównoważonego rozwoju, aby zniwelować negatywny wpływ tego typu działalności na środowisko naturalne, które jest wyznacznikiem funkcjonowania sanatorium.

Prawdziwym wyzwaniem jest zatem zorganizowanie działalności uzdrowiskowej pozwalające zachować równowagę między wykorzystywanymi elementami środowiska przyrodniczego a jakością świadczonych usług w taki sposób, żeby cenne walory zachować także dla przyszłych pokoleń.

Celem artykułu jest prezentacja wyników ankiety przeprowadzonej wśród kuracjuszy Uzdrowiska Wieniec-Zdrój odnośnie do wykorzystania przez nich czasu wolnego podczas turnusów rehabilitacyjnych. Zaprezentowana zostanie również klasyfikacja zaobserwowanej aktywności kuracjuszy oraz autorska typologia o charakterze aplikacyjnym pensjonariuszy przybywających do uzdrowisk.

2. Założenia metodologiczne

Jako podmiot badawczy autorka obrała kuracjuszy Uzdrowiska Wieniec-Zdrój. W świetle nomenklatury Głównego Urzędu Statystycznego kuracjuszami są osoby przebywające w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego na leczeniu stacjonarnym albo korzystające ze świadczeń zdrowotnych w trybie ambulatoryjnym. Kuracjusze realizują zabiegi lecznicze na podstawie uprzednio uzyskanych skierowań lekarskich.

Za przedmiot badań przyjęto aktywność turystyczno-rekreacyjną. Zdaniem W. Alejsiaka pojęcie aktywności turystycznej „odnosić się będzie do ogółu zachowań ludzi związanych z ich uczestnictwem w różnych formach turystyki, czyli dobrowolnych i czasowych wyjazdach poza miejsce stałego zamieszkania, o ile głównym celem tych wyjazdów nie jest działalność zarobkowa wynagradzana w odwiedzanej miejscowości” (Alejsiak, 2011, s. 7–8).

Według autorki niniejszego artykułu aktywność turystyczno-rekreacyjna jest to aktywność umysłowa bądź fizyczna, jaką dobrowolnie podejmują kuracjusze podczas czasu wolnego (przerw) od zabiegów w trakcie turnusów rehabilitacyjnych. Obejmuje ona formy rekreacyjne oraz turystyczne spędzania czasu wolnego – od czytania książek czy spacerowania, przez ćwiczenia na świeżym powietrzu, aż po wycieczki krajoznawcze.

Sformułowane zostały następujące pytania badawcze:

1. Jakie rodzaje aktywności podejmują kuracjusze w swoim czasie wolnym podczas turnusów rehabilitacyjnych w Uzdrawisku Wieniec-Zdrój (np. sport, robotki ręczne, odpoczynek bierny)?
2. Jak często kuracjusze biorą udział w wycieczkach krajoznawczych w trakcie pobytu w Uzdrawisku Wieniec-Zdrój, aby urozmaicić spędzanie czasu wolnego podczas turnusów rehabilitacyjnych?
3. Jakie bariery występują w przypadku podejmowania aktywności turystyczno-rekreacyjnej przez kuracjuszy podczas turnusów rehabilitacyjnych w Uzdrawisku Wieniec-Zdrój?

Główną metodę zastosowaną w pracy stanowił sondaż diagnostyczny, którego techniką badawczą było ankietowanie. Badania terenowe z wykorzystaniem tej metody zostały przeprowadzone w okresie od 11 sierpnia do 15 września 2022 r. W tym czasie udało się zebrać 95 kwestionariuszy ankiety wypełnionych przez kuracjuszy odbywających turnusy rehabilitacyjne w Uzdrawisku Wieniec-Zdrój.

Kwestionariusze ankiety zostały rozdane przez autorkę i pracowników sanatorium jego pensjonariuszom oraz uczestnikom wycieczek krajoznawczych, zorganizowanych przez Uzdrawisko Wieniec-Zdrój, podczas których autorka równolegle przeprowadzała obserwacje badawcze.

Kuracjusze chętnie brali udział w badaniu ankietowym, często były to osoby wielokrotnie przebywające w polskich uzdrawiskach, ciekawe tego, jak pensjonariusze spędzają czas wolny. Badania uzupełniła dokumentacja fotograficzna.

3. Ogólna charakterystyka Uzdrowiska Wieniec-Zdrój

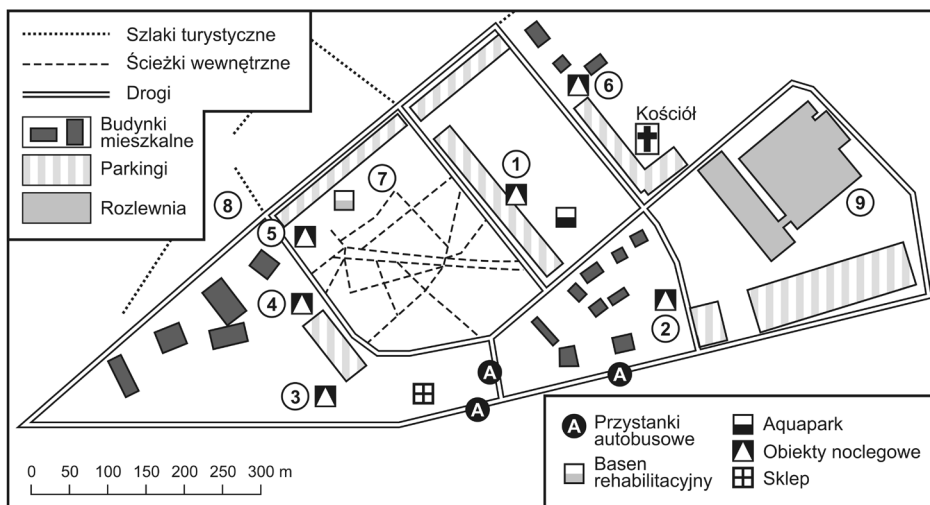
Miejscowość Wieniec-Zdrój usytuowana jest w centralnej Polsce, w powiecie włocławskim, w gminie Brześć Kujawski. Jest jednym z trzech uzdrowisk w województwie kujawsko-pomorskim, wraz z Inowrocławiem oraz Ciechocinkiem. Ze względu na położenie geograficzne (Niziny Środkowopolskie) obszar badań zaliczany jest do grupy uzdrowisk nizinnych. Osada nie jest licznie zamieszkiwana, dane statystyczne z 9 marca 2023 r., przekazane autorce przez Urząd Miasta i Gminy Brześć Kujawski, mówią o 97 osobach. Wieniec-Zdrój zlokalizowany jest w odległości około 4 km na zachód od zwartej zabudowy Włocławka. Podpisany 19 kwietnia 1923 r. akt notarialny oficjalnie powołał do życia „Zdrojowisko Wieniec”. Data ta jest uważana za początek istnienia uzdrowiska. Obecnie składa się ono z następujących budynków: Jutrzenka Medical Spa (rysunek 1), Hutnik, Hel, Zacisze, Tęcza, Wrzos, Zakład Przyrodoleczniczy, Rozlewnia Wody Mineralnej „Selenka” oraz Pijalnia Wód Mineralnych (rysunek 2). Plan uzdrowiska przedstawiony został na rysunku 3.

Rysunek 1. Jutrzenka Medical Spa
Źródło: P. Lis, 2022

Rysunek 2. Pijalnia Wód Mineralnych
Źródło: P. Lis, 2022

Rysunek 3. Plan Uzdrowiska Wieniec-Zdrój
Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu ArcGIS

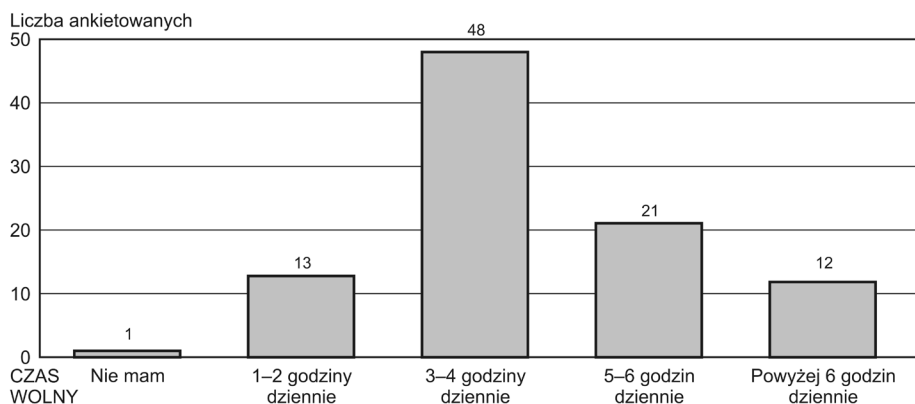
Na terenie uzdrowiskowym znajduje się las sosnowy. Dzięki powietrzu nasyconemu olejkami eterycznymi wytwarzanymi przez sosny poprawia się stan układu oddechowego kuracjuszy. Podstawą leczenia w Wieńcu-Zdroju jest borowina oraz woda siarczanowo-chlorkowo-wapniowo-sodowo-fluorkowo-siarczkowa.

4. Aktywność turystyczno-rekreacyjna kuracjuszy w ich czasie wolnym

W ankiecie wzięło udział 95 osób. Zdecydowaną większość, bo aż 61 osób (64%) stanowiły kobiety. Najwięcej ankiet uzyskano od kuracjuszy w przedziale wiekowym 61–70 lat – było to 38 osób (40%), co może się wiązać z większą dbałością o zdrowie w tym przedziale wiekowym, a co za tym idzie – z uczestniczeniem w turnusach rehabilitacyjnych. Osoby te zazwyczaj są już na emeryturze, mogą więc pozwolić sobie na dłuższe przebywanie poza stałym miejscem zamieszkania. Liczną była również grupa wiekowa 51–60 lat, którą reprezentowało 20 osób (21%). To wiek, w którym pojawiają się pierwsze poważniejsze problemy zdrowotne, stąd pobyt takich osób w sanatoriach. Nieco mniej liczne były przedziały wiekowe 41–50 lat oraz 71–80 lat: wypełniono po 14 ankiet w każdej grupie (po 15% ogółu odpowiedzi). Osoby pomiędzy 40. a 50. rokiem życia są aktywne zawodowo, dlatego respondentów w tym wieku było zdecydowanie mniej niż ankietowanych w podeszłym wieku. Z kolei osoby po 70. roku życia zazwyczaj nie mają już tak wielu sił, aby uczestniczyć w rehabilitacji uzdrowiskowej, potrzebują też stałej pomocy przy przemieszczaniu się, w uczestniczeniu w zabiegach czy aktywności wolnoczasowej. Osoby z przedziału wiekowego 31–40 lat wypełniły 9 ankiet (9%). Badaną grupę można więc uznać za niejednorodną pod względem wieku. Pozwoliło to na uzyskanie różnorodnych informacji na temat form spędzania czasu wolnego przez kuracjuszy Uzdrowiska Wieniec-Zdrój.

Respondenci zostali poproszeni w ankiecie o wskazanie, jaką ilością czasu na aktywność wolnoczasową dysponują. Czas wolny w uzdrowiskach to część dnia, która pozostaje po odliczeniu czasu posiłków oraz zabiegów kuracjuszy. Można zauważyć spore dysproporcje we wskazaniach kuracjuszy co do ilości ich czasu wolnego (rysunek 4). Na ten temat wypowiedziało się 95 ankietowanych, czyli wszystkie osoby biorące udział w badaniu. Aż 48 respondentów (50%) zadeklarowało, że dysponują

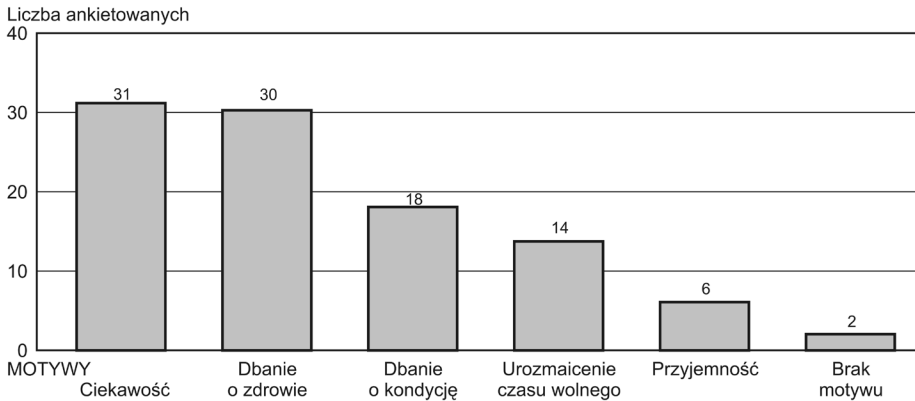
3–4 godzinami czasu wolnego w ciągu dnia. Znacznie mniej, bo 21 ankietowanych (22%) wskazało 5–6 godzin. Z kolei 13 osób (14%) zaznaczyło w ankiecie 1–2 godziny do własnej dyspozycji w ciągu dnia, ale omal tyle samo – 12 osób (13%) zadeklarowało powyżej 6 godzin. Tylko jedna osoba (1%) uznała, że wcale nie ma czasu wolnego. Należy wspomnieć, że ilość czasu wolnego kuracjusza może być inna w każdym dniu, co jest związane przede wszystkim z rozplanowaniem (grafikiem) zabiegów rehabilitacyjnych.

Rysunek 4. Ilość dziennego czasu wolnego zadeklarowana przez respondentów

Źródło: opracowanie własne autorki na podstawie otrzymanych wyników ankiety (2022 r.)

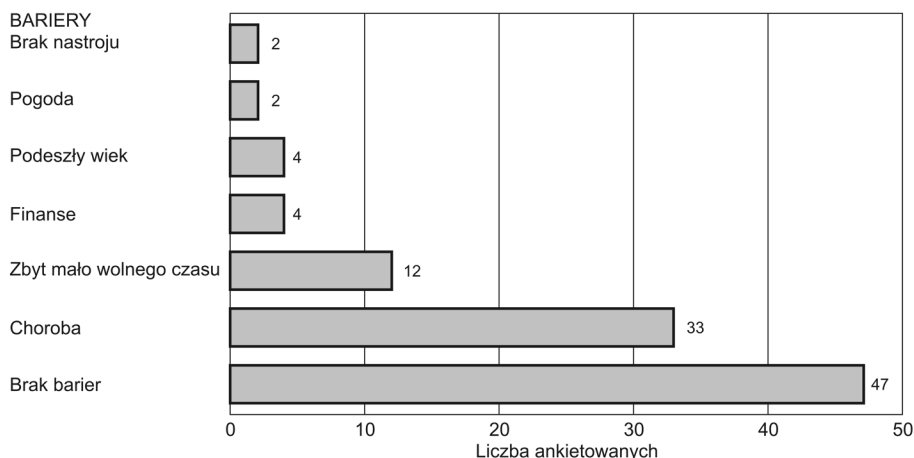
Autorka przyjrzała się również przyczynom podejmowania aktywności wolnoczasowej (rysunek 5, s. 42). Było to pytanie otwarte, a respondenci mogli swobodnie wypowiedzieć się na temat motywacji, jaka nimi kierowała. Łącznie wskazano 101 odpowiedzi, które zostały podzielone na pięć grup motywów. Dominowały dwie grupy: jedna dotyczyła czynnika poznawczego (ciekawości) i obejmowała 31 odpowiedzi (30%), a druga – 30 wskazań (30%), z deklaracją, że aktywność wolnoczasowa pozwala ankietowanym dbać o zdrowie. Ponadto 18 respondentów (18%) odpowiedziało, że w czasie wolnym wzmacnia swoją kondycję, natomiast 14 osób (14%), że poprzez różnego rodzaju aktywność urozmaica czas wolny, aby uniknąć monotonii. Dla 6 respondentów (6%) motyw łączył się z pobudkami hedonistycznymi, a aktywność wolnoczasowa zwyczajnie sprawiała im przyjemność. Jedynie 2 osoby (2%) nie podały w swoich kwestionariuszach żadnego motywu.

Rysunek 5. Motywy podejmowania aktywności wolnoczasowej przez respondentów

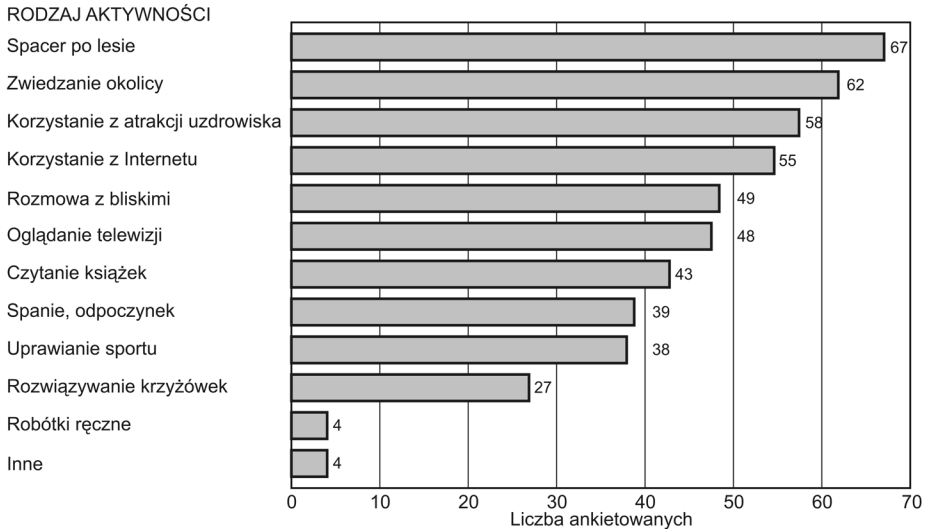
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety (2022 r.)

Autorka uznała za niezbędne przyjrzenie się barierom, które mogą utrudniać bądź wręcz uniemożliwiać kuracjom podejmowanie aktywności w ich czasie wolnym (rysunek 6). W tym przypadku pytanie również było otwarte, uzyskano na nie 104 odpowiedzi. Na ich podstawie określono siedem grup barier. Blisko połowa respondentów, bo 47 osób (45%), zadeklarowała brak jakichkolwiek przeszkód, które w sposób trwały uniemożliwiałyby podjęcie aktywności w czasie wolnym. Były to przeważnie osoby młode, w wieku produkcyjnym, które nie miały problemu ze zorganizowaniem sobie czasu wolnego. Dla 33 respondentów (32%) znaczną barierę stanowiły ich choroby, m.in. przebyte urazy, sztywność stawów, ból czy niedawno przebyte operacje. Dla 12 ankietowanych (11%) przeszkodą okazała się zbyt mała ilość czasu wolnego i jednocześnie duża liczba zabiegów, co uniemożliwiało im zorganizowanie sobie tego czasu. Po 4 osoby (4%) odpowiedziały, że ograniczeniami są finanse oraz podeszły wiek. Ponieważ za większość atrakcji uzdrowiska trzeba dodatkowo zapłacić, rozumiałe jest, że nie każdy kuracjusz może sobie pozwolić na uczestniczenie w nich. Ci respondenci preferowali spacerować lub inne darmowe albo niskobudżetowe atrakcje. Dla 2 ankietowanych (2%) barierą była niesprzyjająca pogoda. W okresie przeprowadzania badań terenowych panowała bardzo wysoka temperatura, nierzadko przekraczająca 30°C, która mogła negatywnie wpływać zwłaszcza na osoby osłabione lub starsze. Ponadto 2 osoby (2%) nie miały w trakcie swojego turnusu rehabilitacyjnego nastroju do podejmowania aktywności w czasie wolnym.

Rysunek 6. Bariery uniemożliwiające respondentom aktywność wolnoczasową
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety (2022 r.)

Jednym z najważniejszych zagadnień było zbadanie, jak kuracjusze spędzają swój czas wolny podczas turnusów rehabilitacyjnych w Wieniec-Zdroju. Ważna była obserwacja spędzania czasu wolnego zarówno w ciągu tygodnia, jak i weekendu, aby móc dostrzec określone zależności czy różnice. W części ankiety dotyczącej tego zagadnienia respondenci mogli zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, z którymi się utożsamiali. Wskazali łącznie 494 czynności, które wykonywali w dni powszednie (rysunek 7, s. 44). Najwięcej, bo 67 ankietowanych (13%), zdecydowało się w czasie wolnym na spacerowanie po okolicznych lasach. Nieco mniej, bo 62 osoby (12%) zwiedzały okolicę uzdrawiska, 58 pytanym (12%) korzystało z jego atrakcji. Z ogólnodostępnym Internetem łączyło się 55 respondentów (11%), rozmowę z bliskimi zadeklarowano 49 razy (10%), a oglądanie telewizji wskazało 48 osób (10%). Czytanie książek, co umożliwił chociażby punkt biblioteczny znajdujący się w Pijalni Wody Mineralnej, wybrało 43 ankietowanych (9%). Odpoczynek w postaci drzemki w trakcie dnia zaznaczyło 39 osób (8%) i prawie tyle samo uprawianie sportu – 38 respondentów (8%). Rozwiązywanie krzyżówek zadeklarowało 27 osób (5%), natomiast jedynie 4 badanych (1%) zajmowało się robotkami ręcznymi. Wyróżniono również 4 „inne” odpowiedzi (1%), a osoby je deklarujące wymieniały takie aktywności wolnoczasowe, jak: prowadzenie spotkań online, udział w mszach świętych, jazdę na rowerze (respondent, zaznaczając tę możliwość, nie traktował jej jako uprawianie sportu) oraz spotkania z przyjaciółmi i wymiana korespondencji z nimi.

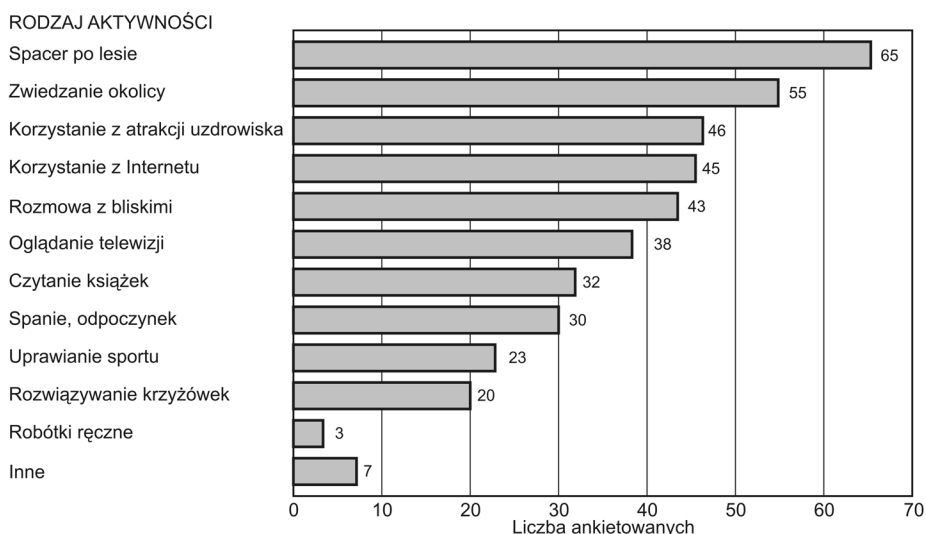

Rysunek 7. Aktywność wolnoczasowa respondentów w dni powszednie
 Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety (2022 r.)

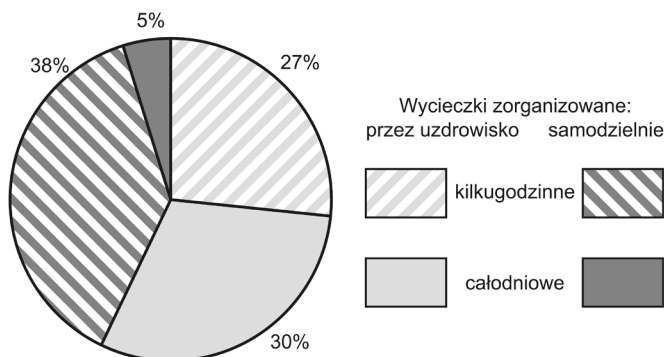
Rozkład aktywności wolnoczasowej, której oddawali się respondenci w weekend (rysunek 8), wyglądał nieco inaczej niż w dni powszednie. Zebrano na ten temat łącznie 407 odpowiedzi. W soboty oraz niedziele 65 kuracjuszy (16%) zwiedzało okolicę Uzdrowiska Wieniec-Zdrój, a 55 (13%) spacerowało po lasach go otaczających. W wolnym czasie w weekend 46 ankietowanych (11%) rozmawiało ze swoimi bliskimi, 45 (11%) korzystało z dostępnych atrakcji uzdrowiska, a 43 osoby (11%) spędzały ten czas, odpoczywając oraz śpiąc. Oglądanie telewizji zadeklarowało 38 respondentów (9%), a 32 (8%) czytało książki. Z kolei 30 odpowiedzi (7%) wskazywało na korzystanie z Internetu w czasie wolnym, a na uprawianie sportu 23 (6%). Rozwiązywanie krzyżówek było aktywnością wolnoczasową dla 20 osób (5%), a zajmowanie się robótkami ręcznymi jedynie dla 3 (1%). W kategorii „inne” znalazło się 7 odpowiedzi (2%), takich jak: udział w mszach świętych, spotkania z przyjaciółmi, wycieczki krajoznawcze. Pokazuje to, że kuracjusze inaczej spędzają swój czas wolny w dni powszednie, a inaczej w weekend – wtedy mają więcej czasu na realizację swoich pasji czy robienie tego, co sprawia im przyjemność.

Podczas wypełniania kwestionariusza ankiety respondenci zostali poproszeni o wskazanie liczby wycieczek, w których brali udział podczas turnusu rehabilitacyjnego w Uzdrowisku Wieniec-Zdrój, zarówno organizowanych samodzielnie, jak i przez to sanatorium (rysunek 9). Ankietowani

uczestniczyli łącznie w 360 wyjazdach, co wydaje się być liczbą dosyć dużą jak na 95 osób biorących udział w badaniu. Daje to średnio 3,8 wycieczki na respondenta. W kilkugodzinnych wyjazdach zorganizowanych przez uzdrowisko uczestniczono łącznie 95 razy (27%), natomiast na udział w całodniowych, w tym zorganizowanych przez podmiot lecznictwa uzdrowskiego, zdecydowano się 108 razy (30%). W kilkugodzinnych, lecz samodzielnie zorganizowanych wycieczkach krajoznawczych, wzięto udział 138 razy (38%), a na wyjazdy całodniowe, odbywające się przeważnie w niedziele lub święta, zdecydowano się 19 razy (5%).

Rysunek 8. Aktywność wolnoczasowa respondentów w weekend
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety (2022 r.)

Rysunek 9. Udział respondentów w wycieczkach krajoznawczych
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety (2022 r.)

Stosunek udziału w wycieczkach krajoznawczych zorganizowanych przez uzdrowisko do liczby osób uczestniczących w wycieczkach samodzielnie zorganizowanych przez respondentów wynosi 203 (56%) do 157 (44%). Widać więc, że wycieczki organizowane przez uzdrowisko są bardziej popularne niż samodzielne podróże kuracjuszy. Może to wynikać przede wszystkim z wygody i braku konieczności organizacji wycieczki krajoznawczej od strony logistycznej (znalezienie środka transportu, dojazd, czy też wyszukiwanie informacji o odwiedzanych obiektach). Natomiast korelacja liczby wycieczek kilkugodzinnych do zajmujących cały dzień wynosi 233 (65%) do 127 (35%). Przewaga krótkich wycieczek krajoznawczych jest łatwa do wytłumaczenia, gdyż wystarczą 3–4 godziny czasu wolnego, nawet po zakończeniu zabiegów w danym dniu, aby poznać nowe miejsce. Ponadto respondenci zazwyczaj wybierali miejsca, do których byli w stanie dojechać w przeciągu 30 minut od uzdrowiska.

5. Klasyfikacja aktywności kuracjuszy

Aktywność podejmowana przez kuracjuszy podczas turnusów rehabilitacyjnych jest różnorodna. W publikacjach naukowych trudno jest znaleźć opracowania, w których podano klasyfikacje aktywności wolnoczasowej. Autorka nie natrafiła również na opracowania dotyczące czasu wolnego kuracjuszy podczas turnusów rehabilitacyjnych. Na wybór podejmowanej czynności wpływają upodobania kuracjuszy, dlatego wprowadzony podział ma charakter subiektywny, a granice między poszczególnymi grupami w ramach różnych kryteriów są nieostre i niekiedy ulegają zacieraniu.

Pierwszym podziałem, jakiego dokonała autorka, jest klasyfikacja ze względu na czas trwania danej aktywności, który jest uzależniony od wielu czynników, jak chociażby długość przerw między zabiegami leczniczymi oraz średnim dziennym czasem wolnym, jakim dysponuje kuracjusz. Czas ten nie jest jednakowy dla wszystkich pensjonariuszy, dlatego też proponowany podział należy rozpatrywać indywidualnie: dla kuracjusza jako jednostki, nie dla całej społeczności. W tej klasyfikacji wyróżniono następujące rodzaje aktywności:

- krótka, do której można zaliczyć np. krótki spacer po parku zdrojowym czy rozwiązywanie krzyżówek – może trwać od kilku minut do jednej godziny;
- średniej długości, taka jak przejażdżka rowerem lub zbieranie grzybów w pobliskim lesie – trwa od jednej godziny do trzech godzin;

- długa, która może zdarzać się stosunkowo rzadko podczas pobytu rehabilitacyjnego, zwłaszcza kiedy grafik zabiegowy jest zaplanowany na krótki (intensywny) czas – może to być czynność wykonywana dłużej niż trzy godziny, np. udział w wycieczkach fakultatywnych.

Konieczność rozpatrywania podziału z osobna/indywidualnie dla każdego z pensjonariuszy wynika z tego, że jakaś czynność dla jednych może być aktywnością szybką (krótkotrwałą), a dla innych trwającą długo. Wiele zależy także od subiektywnych odczuć kuracjusza.

Drugim kryterium podziału aktywności wolnoczasowej kuracjuszy jest liczba osób, która w danej czynności bierze udział. Zdaniem autorki to ważne, gdyż podczas obserwacji kuracjuszy można dostrzec, że niektórzy z nich lubią przebywać sami, a inni preferują spędzanie czasu w grupach. Będzie to miało wpływ w dużej mierze również na rodzaj podejmowanej aktywności. W ramach tego kryterium wydzielono aktywność:

- indywidualną, podejmowaną przez kuracjusza we własnym zakresie, w dowolnie wybranym przez siebie momencie; nie musi on dostosowywać się godzinowo do jakichkolwiek wytycznych, sam decyduje o tym, co chce robić i kiedy; do tego typu aktywności można zaliczyć np. czytanie czy robótki ręczne;
- realizowaną grupowo, zarówno w małych, liczących do pięciu osób grupach, jak i większych (do 20 osób); są to np. spacery po okolicznych lasach lub pływanie w basenie, w którym kuracjusze lubią spędzać czas wolny ze swoimi znajomymi bądź rodziną; tego rodzaju aktywność zazwyczaj wymaga wcześniejszego zaplanowania, a także dostosowania się do pozostałych członków grupy;
- zbiorową, podejmowaną przez grupy liczące powyżej 20 osób; za taką można uznać spędzanie czasu na wieczorkach tanecznych, udział w wycieczkach krajoznawczych czy w warsztatach tematycznych; wymaga ona wcześniejszego zaplanowania lub zgłoszenia udziału, gdyż liczba miejsc zwykle jest ograniczona.

Kolejnym kryterium podziału aktywności wolnoczasowej kuracjuszy podczas pobytów rehabilitacyjnych jest rodzaj zachowań, uwzględniających wkład energii w wykonywanie czynności. W ramach tego kryterium zachowania podzielono na:

- bierne, które nie wymagają od kuracjusza dużego nakładu energii; mogą mieć miejsce zarówno w pokoju, w którym mieszka pensjonariusz podczas turnusu rehabilitacyjnego, jak i w holu wejściowym hotelu (lobby) czy w parku zdrojowym; zaliczyć do nich można m.in.: czytanie, rozmowę z bliskimi, robótki ręczne, oglądanie telewizji;

- czynno-bierne, stanowiące połączenie aktywności czynnej oraz biernej, polegające na tym, że kuracjusz wykonuje pewną czynność, jednak z wykorzystaniem narzędzi albo pomocy; do tej grupy można zaliczyć np. wykonywanie niektórych ćwiczeń fizycznych, jazdę na hulajnodze lub rowerze elektrycznym;
- czynne, czyli takie, do których kuracjusz używa własnej energii, aby dany rodzaj aktywności wykonać; mogą się odbywać zarówno w pokoju hotelowym, jak i na zewnątrz, gdzie jedyne ograniczenie stanowi pogoda; są to np.: ćwiczenia na siłowni plenerowej, bieganie, spacer czy jazda na rowerze.

Następnej klasyfikacji dokonano ze względu na miejsce, w którym dana czynność się odbywa. W tej grupie znalazła się aktywność:

- wykonywana wewnątrz budynku (w pomieszczeniu), jak oglądanie telewizji w pokoju hotelowym;
- zewnętrzna, m.in. spacer, wycieczki krajoznawcze.

W ostatnim proponowanym podziale aktywności podejmowanej przez kuracjuszy uzdrowisk za główne kryterium klasyfikacji autorka przyjęła sposób organizacji aktywności, wyodrębniając aktywność zorganizowaną:

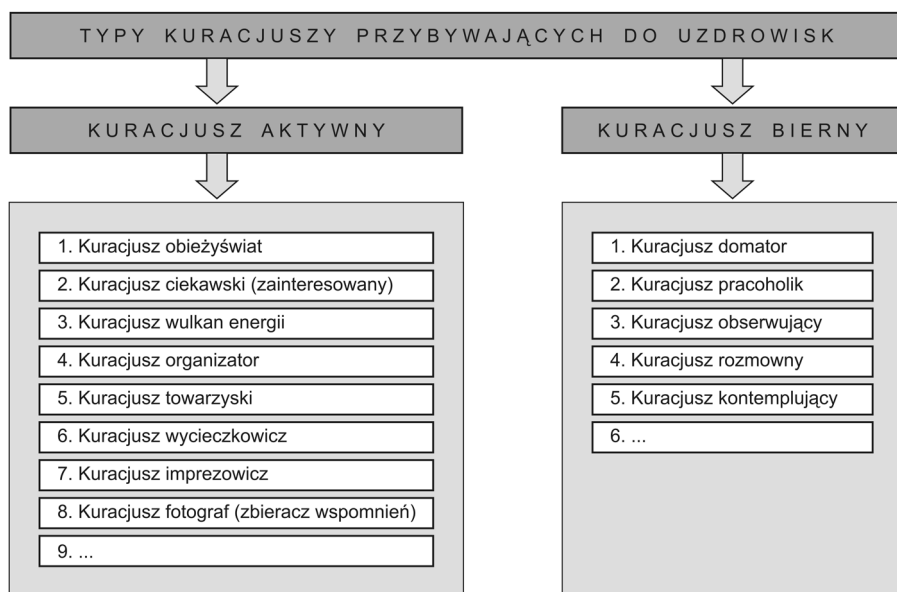
- indywidualnie, czyli realizowaną przez kuracjusza samodzielnie, zgodnie z własnymi przekonaniem i zainteresowaniami w dowolnie wybranym przez siebie miejscu i czasie; do takich aktywności można zaliczyć np. rozwiązywanie krzyżówek;
- grupowo, a więc planowaną przez grupę znajomych podczas turnusu rehabilitacyjnego; wymaga ona dostosowania się do wszystkich członków danej grupy ze względu na rodzaj czynności, miejsca oraz czasu jej odbywania; w ramach tej aktywności znajdują się wspólne spacer, wizyta w aquaparku czy wyjazd małą grupą na wycieczkę krajoznawczą;
- przez podmiot lecznictwa, w której zazwyczaj uczestniczy duża grupa kuracjuszy i jest zaplanowana dużo wcześniej (najczęściej jako atrakcja płatna).

6. Typologia kuracjuszy przybywających do uzdrowisk

W niniejszej części artykułu zaproponowana została typologia kuracjuszy przybywających do uzdrowisk, która uwzględnia podział pensjonariuszy pod względem ich zachowania oraz rodzajów podejmowanej aktywności. Stworzona klasyfikacja jest m.in. efektem obserwacji kuracjuszy przez autorkę, która pracowała trzy lata w Uzdrowisku Wieniec-Zdrój na stanowisku recepcjonistki. Zdaniem autorki artykułu

zaprezentowana typologia może przyczynić się do wzrostu zainteresowania kuracjuszami jako grupą społeczną, a także do pogłębienia wiedzy odnośnie do aktywności podejmowanej przez nich w czasie wolnym.

Najbardziej ogólnym podziałem uwzględniającym sposób spędzania wolnego czasu przez kuracjuszy przybywających na turnusy rehabilitacyjne do uzdrowisk jest klasyfikacja według ich preferencji wypoczynku aktywnego lub biernego. Wszystkie pozostałe rodzaje aktywności zaproponowane przez autorkę wynikają bezpośrednio z tego podziału, gdyż zawierają się w jednej z tych dwóch grup. Autorska typologia z zachowaniem tego zasadniczego podziału została przedstawiona na rysunku 10, który ukazuje typy kuracjuszy z uwzględnieniem sposobu spędzania czasu wolnego w uzdrowisku. Zaproponowana klasyfikacja ma charakter otwarty, co oznacza, że z czasem w uzdrowiskach mogą pojawić się kuracjusze, których będzie można przyporządkować do całkowicie nowego typu.

Rysunek 10. Typy kuracjuszy przybywających do uzdrowisk ze względu na sposób spędzania wolnego czasu

Źródło: opracowanie własne

Kuracjusz aktywny, jak nazwa wskazuje, swój czas wolny spędza aktywnie. Forma aktywności nie jest dla niego istotna, ważny jest ruch, dzięki któremu może utrzymać ciało i umysł w dobrej formie na dłużej.

Niesprzyjająca pogoda go nie odstrasza, gdyż zawsze znajdzie odpowiedni sposób, aby efektywnie wypełnić swój czas wolny. Trudno zastać go w pokoju hotelowym. Lubi pytać pracowników o znajdujące się w pobliżu szlaki czy ścieżki.

Jednym z typów kuracjuszy przybywających do uzdrowisk jest kuracusz obieżyświat – to osoba często podróżująca, nie tylko w celach zdrowotnych. Wiele widziała w swoim życiu, ceni najwyższy standard świadczonych usług, ale z tego powodu może wydawać się osobą trudną do zadowolenia. Często porównuje uzdrowiska, w których odbyła swoje turnusy rehabilitacyjne pod każdym względem: wyglądu pokoju, jakości czy smaku jedzenia, poziomu zabiegów leczniczych. Dlatego czasami można odnieść wrażenie, że nic nie jest w stanie jej zaskoczyć, a zamiast słów pochwały wyraża ona jedynie niezadowolenie. Recepcjoniści drżą na samo wspomnienie imienia takiej osoby. Jednak przy odrobinie szczęścia oraz odpowiedniego podejścia współpraca z kuracuszem tego typu jest możliwa.

Powszechnie spotykanym rodzajem kuracjusza w uzdrowiskach jest kuracusz ciekawski (zainteresowany). Czas pobytu chce wykorzystać jak najbardziej produktywnie, dlatego wypytuje o wszystko. Okolicę pragnie poznać bardzo dokładnie, stara się wyszukiwać wszelkie informacje na temat pobliskich atrakcji, a ważnym źródłem wiedzy są dla niego pracownicy, którzy zazwyczaj mieszkają niedaleko i mogą służyć radą. Spędza dużo czasu przy ladzie recepcyjnej, planując swój czas wolny. Jest to zazwyczaj osoba pozytywnie nastawiona do ludzi oraz otoczenia, jednak wymaga cierpliwości, gdyż rozmowa z nią może zająć sporo czasu.

Przeciwieństwem kuracjusza domatora (również opisanego w tym podrozdziale) jest kuracusz „wulkan energii”. Wszędzie go pełno, swój czas wolny chce spędzać aktywnie. Zaraża pozytywną energią, a pensjonariusze lubią przebywać w jego towarzystwie. Ma wiele pomysłów na wszelką aktywność wolnoczasową i nigdy się nie nudzi. Zła pogoda nie jest dla niego przeszkodą, gdyż ma wiele pomysłów na spędzanie czasu. To stały bywalec wieczorków tanecznych, który bryluje na parkiecie, rozpoczynając zabawę. Zazwyczaj jest to osoba, która wstaje wcześniej rano, aby jak najdłużej cieszyć się dniem w uzdrowisku.

Podczas turnusów rehabilitacyjnych w uzdrowisku możliwe jest spotkanie kuracjusza organizatora. Ma wiele pomysłów na grupowe spędzanie wolnego czasu. Chętnie organizuje wyjazdy krajoznawcze po okolicy dla swoich znajomych, jest doskonale zorientowany i zorganizowany. Ma zdolności przywódcze, co zazwyczaj jest bardzo doceniane. Przed wieczorkami tanecznymi często zbiera swoją grupę i kupuje w ich imieniu

bilety wstępu. Współpraca z takim typem kuracjusza jest satysfakcjonująca nie tylko dla współuczestników pobytu, ale także dla personelu.

Powszechnie spotykanym rodzajem pensjonariusza w uzdrowiskach jest kuracjusz towarzyski. Najlepiej czuje się w grupie. Indywidualna aktywność wolnoczasowa nie przynosi mu aż tak dużej radości, jak czas spędzany z innymi kuracjuszami. Z tego powodu lubi wspólne spacery, przejażdżki na rowerach czy wieczorki taneczne. Rzadko kiedy można go spotkać samego.

pozytywnie odbieranym typem pensjonariusza, przybywającym do uzdrowiska na turnusy rehabilitacyjne, jest kuracjusz wycieczkowicz. Swoją czas wolny uwielbia spędzać na wyjazdach, które mają mu pomóc jak najlepiej poznać okolicę. Cieszą go zarówno wycieczki samodzielnie zorganizowane, jak i oferowane przez podmiot lecznictwa uzdrowiskowego. Pragnie wiedzieć dużo, przed przyjazdem odpowiednio przygotowuje się pod kątem informacji o pobliskich atrakcjach. Na miejscu lubi zadawać pytania pracownikom, którzy są dla niego ważnym źródłem wiedzy.

Kuracjusz imprezowicz wydaje się być popularny wśród osób przybywających do uzdrowiska na leczenie. Jednak to nie zabiegi są najważniejszym aspektem pobytu, a czekające go atrakcje, szczególnie wieczorki taneczne. Wśród kuracjuszy często można spotkać się z powiedzeniem, że potańcówki, zwane też fajfami, są najlepszą formą leczenia dostępną w uzdrowiskach. Kuracjusz imprezowicz lubi otaczać się ludźmi oraz dobrze się bawić.

Dla kuracjusza fotografa (zbieracza wspomnień) najważniejsze wydaje się uwiecznianie każdej chwili, którą spędza na terenie uzdrowiska. Pobyt w uzdrowisku jest dla niego okazją do kreowania nowych wspomnień, którymi chętnie podzieli się z rodziną i przyjaciółmi po powrocie. Uczestniczy w wycieczkach krajoznawczych oraz innych rodzajach aktywności, będących ważnym aspektem jego końcowej oceny pobytu w uzdrowisku. Chce, aby jego turnus rehabilitacyjny przebiegał w przyjaznej atmosferze, z miłymi ludźmi, aby był to czas, który będzie chętnie wspomniany jeszcze długo po zakończeniu pobytu w uzdrowisku.

Przeciwieństwem aktywnego pensjonariusza jest kuracjusz bierny. Największą przyjemność sprawiają mu czynności, które nie wymagają dużego nakładu energii. Ceni ciszę i spokój, przez co może popadać w konflikty ze współlokatorami. Czas poza zabiegami leczniczymi lubi spożytkować na oglądanie telewizji, czytanie czy robotki ręczne. Taki sposób spędzania czasu jest popularny wśród osób starszych przybywających do uzdrowisk, które nie mają siły na aktywny wypoczynek. Kuracjusz tego rodzaju lubi dbać o swój umysł, aby utrzymać go w dobrej kondycji.

Podczas turnusów rehabilitacyjnych można spotkać kuracjuszy domatorów. Czas wolny poza zabiegami najchętniej spędzają w swoim pokoju, oddając się w nim różnym czynnościom, np. oglądaniu telewizji czy czytaniu. Cenią niezależność, mogą jednak sprawiać wrażenie niedostępnych lub trudnych w komunikacji interpersonalnej. Nie zawsze są rozmowni, dlatego zdarza się słyszeć wyrazy niezadowolenia ze strony współlokatorów. Pokój podczas turnusu rehabilitacyjnego jest ich ostoją. Nie korzystają z atrakcji uzdrowiska, gdyż uważają to za zbędne.

Kuracjusz pracoholik po zabiegach rusza do pracy ze swoim laptopem. Zawsze ma przy sobie telefon komórkowy, który jest łącznikiem ze światem. Dobrze działające wi-fi jest mu niezbędne do funkcjonowania w trakcie turnusu. Kuracjusz pracoholik ceni kontakty interpersonalne, jednak dopiero po wykonanej pracy. Z tego powodu może być uważany za niedostępnego bądź niechętnego do rozmów. Priorytetem są dla niego obowiązki zawodowe, po ich zakończeniu może korzystać z uroków uzdrowiska.

W uzdrowiskach można spotkać również kuracjusza obserwującego, który może wydawać się nieco wycofany w relacjach międzyludzkich. Stara się nie zadawać zbyt wielu pytań. Podczas wieczorków tanecznych swój czas wolny spędza na siedzeniu przy stoliku i obserwowaniu tańczących pensjonariuszy. Sprawia wrażenie osoby chłodnej i trudnej do polubienia. Chętnie jednak powiela aktywność wolnoczasową innych kuracjuszy, choć nie brakuje mu również własnej inwencji. Dzięki bacznej obserwacji wydaje się zauważać więcej niż inni ludzie.

Kuracjusz rozmowny swój czas wolny przeznacza w dużej mierze na konwersacje z innymi kuracjuszami przebywającymi na turnusie rehabilitacyjnym, ze swoją rodziną czy przyjaciółmi. Telefon w ręku jest jego znakiem rozpoznawczym. Jest dobrym słuchaczem, dlatego też można na nim polegać. Lubi spędzać czas wolny na rozmowach z pracownikami, oczywiście we właściwym momencie. Uwielbia opowiadać historie ze swojego życia.

Spokojnym zazwyczaj typem kuracjusza jest kuracjusz kontemplujący. Stwarza wrażenie introwertyka, który cały swój czas wolny lub jego większość spędza na rozmyślaniu. Jako miejsce rozważań może wybierać swój pokój lub odludne miejsca, jak park zdrojowy. Okres turnusu rehabilitacyjnego jest dla niego zapewne czasem na podsumowania oraz refleksje. Nie oznacza to jednak, że taki kuracjusz całkowicie rezygnuje z atrakcji oferowanych przez uzdrowisko, ale czas ten może być połączony z intensywnym myśleniem.

W literaturze przedmiotu nieczęsto spotyka się opracowania dotyczące sposobu spędzania czasu wolnego przez kuracjuszy polskich uzdrowisk. Jeśli już takie artykuły się pojawiają, to zazwyczaj bazują na podstawach

teoretycznych, brak natomiast podejścia praktycznego, z wykorzystaniem badań naukowych. Jak słusznie zauważył A. Rokicki (2016, s. 192), przejście na emeryturę (dotyczy to jedynie osób ze starszych grup wiekowych udających się do uzdrowisk) jest początkiem nowego czasu, odpowiedniego na rozwój zainteresowań, spełnianie marzeń czy pomoc innym. W związku z tym kuracjusze powinni dopasować podejmowaną aktywność do własnych możliwości oraz wcześniejszych przyzwyczajeń. Oznacza to również, że nie wszyscy kuracjusze będą podejmować aktywność fizyczną, niektórzy pragną jedynie odpoczynku bądź spędzania czasu wolnego na hobby, które nie wymaga dużego nakładu energii. Potwierdzają to wyniki badań przeprowadzonych przez autorkę niniejszego artykułu. Wybór aktywności wolnoczasowej przez osoby przybywające do uzdrowiska zależny był od wielu czynników: demograficznych, ekonomicznych, możliwości kontaktu z drugim człowiekiem, czy też wcześniejszych przyzwyczajeń. W uzdrowiskach można spotkać wiele osób, które mają różne osobowości oraz podejście do czasu wolnego. Z pewnością temat nie jest wyczerpany i na podstawie kolejnych obserwacji w uzdrowiskach będzie można wyodrębnić nowe typy kuracjuszy przybywających na turnusy rehabilitacyjne.

7. Wnioski

Przeprowadzone na terenie Uzdrawiska Wieniec-Zdrój badania dotyczące sposobów spędzania czasu wolnego przez kuracjuszy dostarczyły informacji o podejmowanej przez nich aktywności podczas turnusów rehabilitacyjnych. Z analizy tych danych wynika, że aktywność wolnoczasową kuracjuszy można uznać za różnorodną i zależy ona od wielu czynników, takich jak: status zawodowy, wiek, płeć czy dotychczasowe przyzwyczajenia. Zdaniem autorki pensjonariusze w większości starają się spędzać swój czas wolny w sposób aktywny, ale jest to w dużej mierze uwarunkowane ich dotychczasowym sposobem życia. Celem podejmowanej aktywności jest jednak dbanie o zdrowie oraz efektywne spędzenie czasu po zakończeniu zabiegów leczniczych.

Aktywność wolnoczasowa kuracjuszy wydaje się być tematem nie w pełni odkrytym, jednak dającym duże możliwości badawcze. Interesującym pomysłem jest przeprowadzenie badań również w okresie zimowym, co umożliwiłoby porównanie zasobów czasu wolnego oraz zachowań wolnoczasowych kuracjuszy. Kontynuacja badań pozwoliłaby na odkrywanie innych sposobów spędzania czasu wolnego w ośrodkach lecznictwa uzdrowiskowego.

Wprowadzenie typologii kuracjuszy do literatury przedmiotu w opinii autorki może się przyczynić do zwiększenia świadomości na temat tej grupy społecznej. Zaproponowane typy pensjonariuszy mogą z kolei pomóc w jeszcze większym dopasowaniu oraz zindywidualizowaniu oferty czasu wolnego w uzdrowisku. Autorka uważa, że jego teren ma sprzyjać rozwojowi oraz podtrzymywaniu zainteresowań osób, które biorą udział w turnusach rehabilitacyjnych. Zarówno infrastruktura, jak i oferta czasu wolnego powinna być maksymalnie dopasowana do zmieniających się potrzeb kuracjuszy, co zagwarantuje zwiększenie poziomu ich zadowolenia oraz jeszcze lepsze wykorzystanie czasu wolnego osób przebywających w sanatoriach.

Bibliografia

- Alejsiak, W. (2011). Aktywność turystyczna: międzynarodowe i krajowe zróżnicowanie oraz kwestia wykluczenia społecznego. *Turyzm/Tourism*, 21(1–2), 7–16. <https://doi.org/10.18778/0867-5856.21.1-2.02>
- Gaworecki, W. (2003). *Turystyka*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Kaczmarek, J., Stasiak, A., Włodarczyk, B. (2005). *Produkt turystyczny. Pomysł, organizacja, zarządzanie*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Karbowiak, K. (2015). Perspektywy rozwoju turystyki uzdrowiskowej w Polsce. *Europa Regionum*, 24, 233–248. <https://doi.org/10.18276/er.2015.24-22>
- Lis, P. (2023). *Aktywność turystyczno-rekreacyjna kuracjuszy Uzdrowiska Wieniec-Zdrój podczas turnusów rehabilitacyjnych* [niepublikowana praca magisterska, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, Instytut Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji].
- Makała, H. (2016). Turystyka uzdrowiskowa w Polsce. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 18(2), 119–130. https://wstijo.edu.pl/wp-content/uploads/2023/05/zeszyt_naukowy_tir_nr_18.pdf
- Polska Organizacja Turystyczna. (2023, 12 grudnia). *Znamy laureatów II edycji konkursu na najlepszą pracę magisterską „Teraz Polska Turystyka”*. <https://www.pot.gov.pl/pl/nawosci/wiadomosci-z-pot/znamy-laureatow-ii-edycji-konkursu-na-najlepsza-prace-magisterska-teraz-polska-turystyka>
- Rokicki, A. (2016). Starość nie znaczy bierność – współczesne metody aktywizowania seniorów. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J: Paedagogia-Psychologia*, 29(1), 185–198. <https://journals.umcs.pl/j/article/view/2654>

AKTYWNOŚĆ TURYSTYCZNO-REKREACYJNA KURACJUSZY UZDROWISKA WIENIEC-ZDRÓJ PODCZAS TURNUSÓW REHABILITACYJNYCH

Abstrakt: Celem pracy jest analiza czasu wolnego kuracjuszy Uzdrowiska Wieniec-Zdrój, zlokalizowanego w województwie kujawsko-pomorskim. W kręgu zainteresowań badawczych znalazły się takie zagadnienia, jak: czas wolny kuracjuszy, jego ilość oraz

sposób wykorzystania. Obserwacji poddano zachowania wolnoczasowe kuracjuszy przebywających na turnusach rehabilitacyjnych zarówno na terenie uzdrawiska, jak i podczas wycieczek krajoznawczych. Istotnym elementem było dokonanie klasyfikacji zaobserwowanej aktywności kuracjuszy oraz stworzenie autorskiej typologii pensjonariuszy przybywających do uzdrawisk. Z przeprowadzonych badań wynika, że aktywność turystyczno-rekreacyjna kuracjuszy jest różnorodna oraz zależna od wielu czynników, ale pensjonariusze starają się spędzać czas wolny aktywnie. W pracy zostały wykorzystane następujące metody badawcze: sondaż diagnostyczny (narzędziami był kwestionariusz ankiety oraz wywiadu), obserwacja uczestnicząca oraz dokumentacja fotograficzna.

Słowa kluczowe: Wieniec-Zdrój, turystyka uzdrawiskowa, czas wolny, kuracjusze, wycieczki fakultatywne

TOURIST AND RECREATIONAL ACTIVITY OF PATIENTS AT WIENIEC-ZDRÓJ HEALTH RESORT DURING REHABILITATION

Abstract: The aim is to analyze the free time of patients at Wieniec-Zdrój Spa, located in the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. The research interests include issues such as patients' free time, its quantity and method of use. The free-time behavior of patients on rehabilitation was observed, both in the spa area and during sightseeing trips. An important element was the classification of the activities of patients and the creation of an original typology of residents visiting health resorts. The research shows that the tourist and recreational activity of patients is diverse and depends on many factors, as residents try to spend their free time actively. The following research methods were used: a diagnostic survey (the tools were a survey and interview questionnaire), participant observation and photographic documentation.

Keywords: Wieniec-Zdrój, spa tourism, free time, patients, optional excursions